

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14, p. 231-256

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11701>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. M. Muhsin KALKIŞIM – Prof. Dr. Suat UNGAN – Yrd. Doç. Dr. Dursun ŞAHİN

This article was checked by iThenticate.

TÜRKİYE’DE ANA DİLİ EĞİTİMİ VE ANA DİLİNDE EĞİTİMLE İLGİLİ GÖRÜŞLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Bilal KIRIMLI*

ÖZET

Dil, insanlığın var oluşunu mümkün kılan en önemli kazanımlardan biridir. Gerek bireysel gerek sosyal gelişim ve bir toplum içinde hayatın sürmesi için en temel araç konumundadır. İnsanın dünyaya geldiği ortamda annesi ve diğer ilk çevresinden edindiği ilk dili “ana dili” olarak kabul edilir. İnsanlar, daha çok ana dillerine dayalı bir aidiyet duygusuyla yaşarlar ve bunu sosyalleşmelerinin merkezine koyarlar. Beklenir ki insan eğitim-öğretimini ve daha sonraki hayatını ana diliyle sürdürsün. Fakat, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de bazı etnik unsurların ana dilleri bilhassa eğitim ve öğretimde kullanılamamakta ve hak mahrumiyetleri iddialarıyla huzursuzluk kaynağı haline gelmektedir. Bu çalışmada, ana dilinin öğretimi ve ana dilinde eğitim konusuyla ilgili yazılar, siyasi ve bazı sivil toplum örgütlerinin görüşleri, uluslararası anlaşmalar ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasındaki ilgili hüküm de dikkate alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sonuç itibarıyla, Türkiye’de ana dili, farklı dillerin eğitim-öğretimi veya farklı dillerde eğitim-öğretim yapılması ele alınırken ülkenin iletişim, sosyal, kültürel ve pedagojik gerçeklerinden çok etnik, sosyal ve siyasal aidiyetlerin etkisinde bir söylem oluştuğu görülmüştür. Ana dili ve ana dilinin eğitim öğretimine yapılan aşırı vurgular ana dilleriyle eğitim öğretim yapamayanları yeterince dikkate almayan ve onların gerçekliğini de yeterince yansıtmayan yaklaşımlar şeklindedir. Ana dilinde eğitimin yapılması görüşü desteklenirken de ortak iletişime dayanan ülke bütünlüğünün yakın ve uzak gelecekte göreceği zarar ve farklı dillerde eğitimin pratikteki güçlükleri yeterince dikkate alınmamıştır. Ayrıca, ana dilinin kullanımı dahil, etnik haklar için terör ve şiddetin kullanılmasının ayrışmaları daha çok arttırdığı yeterince ifade edilmemiştir. Bu yaklaşımların iletişimi, anlamayı ve anlaşmayı sağlayamayacağı belirtilerek; dilin bir etnik aidiyet değeri olmanın ötesinde insanların iletişimini sağlayan en önemli araç olduğu, dil dahil diğer farklılıklara daha kuşatıcı bakılması gerektiği ve bütün bunların ülke bütünlüğü gözetilerek ele alınmasının önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ana Dili Öğretimi, Ana Dilinde Eğitim, Türkiye’de Ana Dili Tartışmaları

* Doç. Dr. KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: kirimlibilal@yahoo.com

**A STUDY ON MOTHER TONGUE EDUCATION AND OPINIONS
RELATED TO EDUCATION IN MOTHER TONGUE****ABSTRACT**

Language is one of the most important gains providing mankind exist. It is the most basic tool for both individual and social development and survival in a society. In the environment where the person comes to the world, the mother tongue is accepted as the mother tongue. People live with a sense of belonging, mostly based on their mother tongue, and put it at the center of their socialization. It is anticipated that people will continue education and his later life in his mother tongue. However, as in other countries of the world, the mother tongues of some ethnic elements can not be used especially in education and training in Turkey, and the deprivation of rights is becoming a source of restlessness. In this study, it has been tried to evaluate the teaching of mother tongue and education in mother tongue by taking into account the opinions of political and non-governmental organizations, international agreements and relevant provisions of Turkish Republic Constitution. As a result, it has been seen that, when the mother tongue in Turkey, the education of different languages or the education and training in different languages are taken into consideration, a discourse which is influenced by the ethnic, social and political belongings rather than the communication, social, cultural and pedagogical reality of the country is seen. Excessive emphasis on the teaching of mother tongue and mother tongue is in the form of approaches that do not adequately take into account those who can not teach with their mother tongue and do not adequately reflect their reality. While the idea of teaching in the mother tongue is supported, the practical difficulties of education in different languages and the damage that the country integrity based on common communication will see in the near and far future have not been sufficiently taken into account. Furthermore, it has not been adequately stated that the use of terrorism and violence for ethnic rights, including the use of mother tongue, has greatly increased the variances. It is stated that these approaches can not provide communication, understanding and understanding; It is emphasized that language is the most important means of communicating people in front of being a value of ethnic belonging, that other differences including language should be considered more surrounding, and that all these should be taken into consideration in the context of country integrity.

STRUCTURED ABSTRACT

In this study, articles and opinions of some political and non-governmental organizations in relation with mother tongue teaching and education in mother tongue approached with rather ethnic and politic concerns are discussed with the techniques of document examination and content analysis and assessments in relation with its probable future effects are tried to be made.

Almost none of those who spoke about the main language or opinions about the subject were found to be directly opposed to learning

or teaching the mother tongue. No statements have been made that it is against the learning or teaching of other mother tongues in the official documents of any important party or educational union. No statements have been made that it is against the learning or teaching of other mother tongues in the official documents of any important party or educational union.

The most prominent subject among the grounds of those defending that education language in Turkey must be Turkish and being against educations in languages other than Turkish is the idea that nation and state shall be dissolved and divided and accordingly the country shall be dismembered. Also, there are grounds that

-it shall distort the national integrity and destroy the quality of nation state,

-it shall cause lack of communication between citizens,

-it shall cause difficulties in application,

-it is contrary to the unitary state structure and it shall be destroyed,

-It shall serve the purposes of PKK, and

-it is not necessary in terms of international law. Those grounds are among the most important objections of all sections defending that education language in Turkey must be single and Turkish.

There are many articles or opinions of various sections and persons defending that education in different mother tongues may be made. However, opinions pronounced and grounds asserted in relation with that subject are;

-education in mother tongue is the most natural right of people,

-this right has been confirmed with international agreements,

-Children who could not have got educated in their mother tongue experience various problems and becomes disadvantageous,

-Turkey is a multilingual and multicultural country and the right of all ethnic groups to use mother tongue is equal,

-multiculturalism is a richness and education in their mother tongue shall not dismember the country but intensify the association,

-those languages and cultures shall disappear if education in mother tongue is not provided,

-languages other than Turkish are ignored with nation state understanding and it is injustice and contradiction.

When grounds pronounced by those supporting and opposing to education in languages other than Turkish in Turkey are dealt, the most prominent ground for those opposing is that the nation and country shall be divided and for those supporting it is that education in their mother tongue is their most natural right.

It is required to say that sociological, pedagogical, economic, political, historical, and geographical conditions shall be effective in

Turkish Studies

results of providing education for ethnic groups in different languages. Also, what is seen in some experiences in the world is the fact that education in different languages for ethnic groups most probably causes social and cultural division and finally political division; Because getting education in different mother tongues from childhood shall feed and cause different personalities, different social and cultural structures and finally different political structures. It cannot ensure that a children from any ethnic group in Turkey gain common communication language skills and prevent him/her from being socially and culturally separated that he/she takes principles courses in his/her language from pre-school and he/she is educated about official or common language in some classes or for some hours, Because, official or common language shall become "foreign language" or "auxiliary language" and sufficient social and cultural bond cannot be established.

It is difficult to say that the opinion that "there are and shall be social and cultural differences between different ethnic groups and that difference does not cause division with education in mother tongue" is correct. There are different ethnic groups in almost all countries in the world. However, it is evident that policies not based on the differences put forward but associations and integrities of that country by accepting the differences could ensure peace and stability and otherwise, there shall be chaos and conflict. There is not much state in the world in which ethnic and religious differences are put forward and integrity and stability are protected as well as there is no unitary state.

It is a subject which can be principally accepted and desired that education in mother tongue is a natural right for everyone. Though, it is not an absolute right which may be realized depending on certain conditions as well as many other rights. Balance of regarding ethnic differences including mother tongue as a right and partnerships which shall ensure integrity of a nation is very important. That is why there is no final and binding provisions even though international agreements have some recommendations and suggestions in some conditions in relation with education in mother tongue. There is no decree made in favor of it in AİHM (European Court of Human Right). It makes a country socially, culturally, and politically ungovernable and destroys its integrity that all ethnic groups in a country regard it as a right and get educated in their mother tongue. The most important reason of chaotic situation in the Middle East and some other regions of the world is putting different ethnic and religious belongings forward instead of common language (*lingua franca*) and common culture.

It may be accepted that existing nation state understanding and some sayings based on it may arise uneasiness in different ethnic groups and a more sensitive language may be used for this subject. However, a result such as that national integrity and unitary structure are connected to each other and accordingly intolerances and problems are directed to the unitary state integrity in Turkey arises.

It is a presumption of the fact that education in different mother tongues shall weaken the common communication and bond between the citizens of the country. Since use of common language which shall become secondary shall decrease, skills shall weaken and even,

communication weaknesses by different regions and groups shall reach much more upper levels.

It is probable that children who have not got education in their mother tongue experience some problems. In order to minimize those problems, it is required that the country has a politically, socially, pedagogically, and financially just and well-functioning stable order as much as possible and psychosocial peace and harmony between ethnic elements is provided. Also, special education opportunities and conditions may be arranged for such children. Education in common language and positive achievements of better participation in economic, social, and cultural life without being marginalized due to ethnic belongings shall be able to minimize that problem. However, bias and marginalizing attitudes which are intuited in come of the articles in relation with the subject and expressions and behaviors of various groups and which does not contribute to understanding and alliance do not lead to solution of the problem but more divergence. Sayings which are excessively bias and which marginalize the others must be given up.

It is evident that education in different mother tongues shall result in some challenged in Turkey. Apart from its political and social effects, separate programs, separate class tools, separate teachers, and separate schools and classes shall require very difficult management and organization practices. Also, the matters of who adopts which belonging and which language shall be mandatory or which one shall be elective are not those which can be easily dealt with. Those problems must not be avoided.

As for the matter that Turkey is a multicultural country and ethnic groups are equal and accordingly it must be reflected in practice including education in mother tongue, it must be known that the one which is ideal and the facts of life diverge in many cases. Turkey is a country which has different ethnic elements such as many other countries of the world. Before anything else, it cannot be mentioned that those ethnic groups have superiority over each other. However, some possibly ideal goals and expectations may not be realized pursuant to the history and social, political, and cultural conditions of the life. Then, education for ethnic elements in Turkey in their mother tongue principally seems ideal as well as it is a situation which has many difficulties and which shall result in loss of bigger benefits.

It is a known fact that PKK which uses terror as a method and is considered as a terrorist organization by important countries of the world pursues different structures with education in Kurdish language and developments which shall be supported by that education. Those having been done for many years show its insistence to destabilize and to transform the region into micro structures by division and generation of an environment in which it shall be an actor. However, it is an important subject that education in different mother tongues shall serve the purposes of PKK as well as it is principally harmful in terms of results which it shall bear for Turkey and all groups in Turkey. It is required not to avoid and clearly state the losses for the coherence of ethnic groups caused by terror and violence and those using them as a tool when opining in relation with the subject. Use of violence and terror for various

claims in terms of ethnic differences destroys the legitimate communication base and increases division between the groups.

The claim that those languages and cultures may disappear unless education in mother tongue is not provided is among the groups which can be asserted in a most justifiable way. Disappearance of a language or a culture is not something which may be desired. Of course, languages may be forgotten and lost since they are not used in some conditions. It is not a must that they are prohibited or banned to be used by the dominating powers. Also, prohibition of a language or culture may be effective in some conditions as well as it may cause that it is adopted and lived up more since it arises reaction. Languages and cultures may be weakened and face extinction with direct or indirect with practices based on assimilation even if they are not prohibited. However, a language shall subsist as long as it is used and taught in a way. It should not be forgotten that language is a communication tool making the common life of people possible. The matter must not be transformed into some sort of language and culture fetishism.

It is possible to claim that members of dominating cultures and languages cause injustice and contradiction by preventing other cultures and languages in certain ways to sustain their dominance. It is an injustice and contradiction such as not desiring what they desire for themselves for the others. What is required to be paid attention to in this attitude is planning of disappearance of those languages by prohibiting or preventing learning and using them. Using a common education language which shall ensure healthy communication and togetherness for benefit of the entire country and paving the way for use of other language must not be considered as contradiction and injustice.

Consequently, the matter of language is of great importance both for individuals and the community. One of the main tools which ensure common corporeity of people and being a meaningful whole, a state, and a nation is their common language which allows communication. As mentioned above, the basic fact which should not be avoided in subjects in relation with language and mother tongue is that a country is able to establish and enable common life in that country rather than that to which ethnic group the common language belongs. If alliance shall continue in Turkey, Turkish which is the most common language pursuant to the historical, social, cultural, and political conditions must continue to be main education language. Otherwise, this alliance shall not be possible. It is observed that the subject is dealt with within "mother tongue taboo" and ethnic sensitivities rather than social facts of the country and practical obligations of the common life in the articles in relation with mother tongue, teaching mother tongue, or education in mother tongue and opinions and attitudes of various groups. It is difficult to produce communication and agreement from such an environment in which ethnical, political, or ideological belongings which have been made taboo are effective. Integrity of the state cannot be produced from micro ethnic structures in which each ethnic group has its own mother tongue but which has been weakened in terms of common communication and bond and it does not benefit to any group.

Turkish Studies

Before anything else, generation of social, psychological, and political life which shall allow togetherness of different ethnic and social groups in the integrity of the state and, of course, preparation of educational opportunities for teaching languages other than the language of common communication and education are required.

Within this context, studies which shall detect the language and communication environment of Turkey in an especially pedagogically more realistic way may be conducted.

Advantages and disadvantages of the groups who have not got educated in their mother tongue may be researched with better methods and approaches which shall reduce problems may be shown.

Practical difficulties of education in different mother tongues may be more accurately and realistically studied.

Researches which are sociologically, pedagogically, and politically more realistic may be made with correct methods upon the possible results of education in different mother tongues in near and far future.

Also, what all the groups have lost and shall lose with these discriminating discussions and challenges made around the mother tongues may be researched and may be clearly shown in a way which shall reach large communities.

Keywords: Mother Tongue Teaching, Education in Mother Tongue, Mother Tongue Discussions in Turkey

Giriş

1. Ana Dili

Dil, insanlığın birlikte var olup yaşayabilmesi ve gelişebilmesi için sahip olduğu en önemli kabiliyetlerden ve değerlerden biridir. Fizyolojik ve zihinsel olarak dil kabiliyetiyle doğan insanlar bir arada yaşamının hem gerekliliği hem de pratiği ile anlaşma aracı olarak dili keşfetmişler ve geliştirmişlerdir. Binlerce yıldır beraber yaşadıkları diğer insanlarla çıkardıkları sesler vasıtasıyla hayatlarındaki varlıkları, durumları, duyguları ve düşünceleri karşılamışlar ve bu sayede anlaşmaya ve iletişime bağlı hayatlarını kolaylaştırmışlardır. Bu seslere dayalı semboller sistemi ve yazının da icadıyla mesajları, bilgileri hem mekânda hem de zamanda daha kolay iletilebilir ve muhafaza edilebilir hale getirerek anlaşmayı, bir arada yaşamayı devam ettirmişler, ortak birikimlerin, ortak mirasın nesilden nesile devamını da sağlamışlardır. Dile dayalı beraberlik, hayatın başka unsurlarıyla birlikte bir ortaklık ve kültür meydana getirirse de dil daima pratik ve en doğal haliyle bir anlaşma ve iletişim aracı olarak aslî fonksiyonunu icra etmiştir. Bugün de insan, ister yeni doğan birisi veya çocuk olarak ister yetişkin olarak her şeyden önce bir iletişim ve anlaşma ihtiyacıyla dili kullanır. Toplumlar da ortaklıkları ve iletişim ihtiyaçlarıyla bir dil edinmişler ve yeni doğan bireylere bu dili kazandırmışlardır. İnsanların içinde doğdukları ve büyüdüğü ortamın dili, çevrelerinde ilk önce ve en çok “ana” bulunduğu için de “ana dili” olarak isimlendirilmiştir.

“Ana dili” kavramı, dil ve eğitim-öğretimin yanında psikolojik, sosyolojik, etnik ve siyasal bağlamlarda da ele alınan, tartışılan bir kavramdır. Fakat ana dili veya dil meselesinin doğrudan siyasetin hatta etnik tartışmaların hararetiyle ele alınması, ülkede eğitim-öğretim ve iletişim problemlerinin çözülmesi yerine gittikçe çatışmaların ve ayrışmaların aracı haline gelmesine sebep olmaktadır. Türkiye’nin de içinde bulunduğu Ortadoğu coğrafyasında dil, din ve mezhep gibi zaten

mikro milliyetçi ayrışmayla makro barış ve istikrarın kaybedilmesinde bir araç haline dönüştürülmüş ve bölge tam bir istikrarsızlık alanı olmuştur.

Bireyin dünyaya gelişiyle içerisine dahil olduğu sosyal çevrede edindiği ilk dilin veya ana dilinin farklı tanımları vardır. Türkçe Sözlük'te (Ana Dili, 2005), insanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil olarak tanımlanan ana dili, bir başka kaynakta “konuşan bireyin çevresiyle ilişkisi sırasında öğrendiği ilk dildir.” şeklinde tanımlanır (Ana Dili, 1986). Temel Türkçe Sözlük'te (Ana Dili, 1985), “Ana dili insanın çocuklukta aile ocağında öğrendiği, kendi ülkesinin ve soyca bağlı bulunduğu milletin dilidir.” şeklinde etnik ve “millî” aidiyetlere dayandırılır. Yine bir başka Türkçe Sözlük'te (Ana Dili, 2004) “bir kimsenin anasından, doğduğu evin insanlarından, soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği, duygu, düşünce ve isteklerini en iyi anlatabildiği dil.” diye tarif edilir.

Ana dilini, “Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir.” şeklinde tarif eden Aksan (2004: 175), Danimarkalı dilbilimci Otto Jespersen'in, “ana dili” teriminin sözcük anlamıyla alınmaması gerektiğini, onun genellikle annenin dili olmadığını öne sürdüğünü nakleder. Fakat Aksan, değişik görüşler olmakla birlikte konuyu anlatan terimin genellikle “ana” kavramından yararlandığını, buna karşılık dilbilim sözlüklerinde ise ana dilinin daha çok “çevrenin dili” olarak benimsendiğini ifade eder (s. 171).

J. Marouzeau'nun (Nakleden: Aksan, 1975: 424) “Bir kimsenin bilinçli bir öğrenim evresi olmaksızın önceki kuşaklar ya da çevresinden kazandığı dil.” tarifinde ve O.S. Ahmanova'nın “İnsanın küçük çocukken çevresindeki yetişkinleri taklit suretiyle edindiği dil.” tarifinde de çevreye vurgu yapılmıştır. Vardar da (1998: 20), “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil.” diye tarif eder.

“Çocukların dünyaya gelişlerinde onların en yakınındaki kişi çocuğun annesi olup dolayısıyla dile ve konuşmaya dair ilk karşılaştıkları şey de annesinin konuştuğu dilin sembolleridir.” (Adsoy, 2014: 689) ifadelerinde aynı yaklaşım vardır.

Ana dili tanımlarındaki “insanların içinde doğup büyüdüğü çevrenin dili” ifadesi daha kapsayıcı bir ifadedir. “Ana” da, çok ayrı ve birincil bir rolü olsa da, çocuğun içinde doğup büyüdüğü çevrenin bir parçasıdır. Ayrıca birçok çocuk anneden yoksun bir ortamda büyümektedir. Çocuk yuvalarında veya annesiz başka akrabalarının yanında büyüyen çocuklar anneleri olmadan ilk dillerini edinmektedirler. “Ana” kavramı anadan ilk edinilen dile bir kutsallık ve sıcaklıkla beraber adeta bir dokunulmazlık da kazandırarak konuyla ilgili diğer iletişim ve sosyal gerçekliklerin gereğinden fazla geri plana atılmasına sebep olabilmektedir.

Ayrıca başka memleketlerde doğup büyüyen çocuklar anne ve babalarıyla birlikte oldukları aile içinde kullandıkları ilk dilden daha çok farklı bir dille sosyalleşmekte ve hayatlarını bu şekilde sürdürmektedirler. Bu durumlardaki insanlar için, ana dilinin bütün ayrıcalığına rağmen, daha önemli ve etkili konuma aile dışında konuşulan dil geçmektedir. Çünkü içinde yaşanılan sosyal gerçeklikler bunu gerektirmektedir.

Yukarıda zikredilen Türkçe Sözlük (Ana Dili, 2005) ve Vardar (1998) da olduğu gibi bazı ana dili tanımlarında “birinci dil” veya “ilk dil” ifadeleri de kullanılmaktadır. Kıran (2000: 130), ana dilinin “birinci dil” veya “D 1” diye adlandırıldığını, çocukluk dili olup annenin yanında doğal olarak örtük kurallarla edinilmiş olduğunu ifade etmektedir. Oruç (2016: 320) da birçok yerli ve yabancı kaynakta ana dili için “birinci dil” ifadesinin kullanıldığını belirterek bu ifadenin kullanılmasının daha doğru olacağını ve hatalı kullanımların da önüne geçileceğini ileri sürmektedir. İnsanın doğumundan itibaren edindiği dili annenin dışında başkalarından da edinebileceğine göre bu dilin en

kuşatıcı ve ayırt edici özelliğinin anneden öğrenilmesi değil ilk ya da birinci dil oluşudur. Dolayısıyla “ilk dil” veya “birinci dil” ifadelerinin daha doğru bir karşılık olduğunu söylemek mümkündür.

Ayrıca, ülkenin sosyal, siyasal ve kültürel gerçekliğine dayalı iletişim ve bir arada yaşama mecburiyeti yeterince değerlendirilmeyerek “ana dili” kavramının “masumiyeti” ve dokunulmazlığı ile konuya yaklaşılmaktadır. Böyle olunca da her etnik grup kendi ana dilini adeta bir mutluluk içinde görmektedir.

Dünyanın çoğu ülkesi gibi Türkiye’de de birçok farklı etnik köken bulunmakta, bunlar aile veya sosyal çevrelerinde bu dilleri de konuşmaktadırlar. “Ana dili”, “birinci dil” veya “ilk çevrenin dili” olarak isimlendirilebilecek bu diller Türkiye’de iletişim, eğitim-öğretim perspektifinden çok etnik ve siyasal motivasyonlarla tartışma konusu yapılmaktadır. “Ana dili” kavramı, dil ve eğitim-öğretimin yanında psikolojik, sosyolojik, etnik ve siyasal bağlamlarda da ele alınan, tartışılan bir kavramdır. Fakat ana dili veya dil meselesinin, doğrudan siyasetin hatta etnik tartışmaların hararetiyle ele alınması, ülkede eğitim-öğretim ve iletişim problemlerinin çözülmesi yerine gittikçe çatışmaların ve ayrışmaların aracı haline gelmesine sebep olmaktadır. Türkiye’nin de içinde bulunduğu Ortadoğu coğrafyasında zaten din ve mezhep gibi dil de mikro milliyetçi ayrışmayla makro barış ve istikrarın kaybedilmesinde bir araç haline dönüşmüş, bölge tam bir istikrarsızlık alanı olmuştur. Halbuki dil iletişimin, anlaşmanın ve kaynaşmanın bir aracıdır.

Tarama yöntemindeki bu çalışmada ise, daha çok etnik ve siyasi endişelerle yaklaşılana ana dili öğretimi ve ana dilinde eğitim konularıyla ilgili yazılar, siyasal ve bazı sivil toplum örgütlerinin görüşleri doküman incelemesi ve içerik analizi teknikleriyle ele alınacak ve gelecekteki muhtemel etkiler konusunda değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

2. Ana Dili Eğitimi

Bir insanın doğduğu andan itibaren çevresindekilerle yakın etkileşim ve ilişki içinde gördükleri, yaşadıkları dünyaya ait ilk intibalarını ve ilk edinimlerini oluşturur. Bu ilk etkileşimler ve edinimler bireyin kişiliği için temel koyucu özellikler taşır. İlk duyduğu, ilk taklit etmeye çalıştığı sesler de elbette ki onun ilk dil tecrübeleridir. Çocuk bundan sonraki hayatında çevresindekilerle bir nevi usta- çırak ilişkisi bağlamında çok tekrara dayalı olarak dili kazanacaktır. Buna mukabil, Türkiye’de veya dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi, bazı insanlar çocukluğunun belki ilk veya biraz daha ileriki yıllarından itibaren birden fazla dilsel etkiyle karşılaşacak ilk öğrendiği dilin bile önüne geçecek dil veya diller edinebilecektir. Hayatının ileriki safhalarındaki şartlar burada belirleyici olacaktır.

Fert ve toplum için eğitim-öğretimin önemli ve hassas konularından olan ana dili veya ana dili öğretimi hakkındaki yazılarda hem insanın gelişimi hem de millî ve sosyal yapının oluşumu bakımından dikkat çeken bir vurgu vardır.

Aksan (2004: 175), ilk önce anneden ve yakın çevreden sonra ilişkili çevrelerden öğrenilen ana dilinin insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil olduğunu söyler ve ona göre insanın benliğini bu denli saran ana dili bir toplumu ulus yapan öğelerin en başta gelenidir (s. 170).

Özdemir (1983: 27) de ana dilini ders vurgusuyla kişinin zihinsel, estetik ve sosyal gelişimi gibi geniş bir bakış açısıyla ele alır: “Ana dili dersi, bir alışkanlık ve beceri dersi olduğu kadar insan kişiliğini kurma, geliştirme dersidir. Bu derste incelenecek metinler, bunlar üzerinde yaptırılacak çalışmalar, kişiliğin oluşumunda önemli bir yeri olan ulusal bilinci ve coşkuyu kazanma, olayları neden-sonuç ilişkisi içinde ele alarak yargılama gücünü geliştirme, güzel metinler aracılığıyla, dil beğenisini yerleştirme, yazma ve okuma etkinliğiyle imgelem gücünü besleme, güzel ve etkili anlatma amacına yönelik olmalıdır.”

Demirel'e (2000: 6) göre; "Birey ana dilini annesinden ve yakın çevresinden öğrenmekte ve konuştuğu dilin tüm özelliklerini kazanmaktadır. Bu şekilde birey, annesinden ve aile çevresinden öğrendiği ana dilini tüm yaşamı boyunca kullanmaktadır." Demirel, aile ve yakın çevrede başlayan ana dili öğrenme sürecinin gelişigüzel kültürleme yoluyla olduğunu, okullarda ise kasıtlı kültürleme yoluyla dilin kurallarını ve doğru kullanımının bireylere kazandırılarak sürdürdüğünü belirtir.

Ana dilinin etkin kullanımının hem bireyin toplum içinde diğer bireylerle anlaşmasını, hem de eğitim alanındaki öğrenmelerin gerçekleşmesini kolaylaştırdığını söyleyen Ünalın'a (2001: 5) göre ana dili öğretimi bütün derslerin temelini oluşturur.

Özbay'a (2010: 95) göre ana dili eğitimi, öğrencinin akademik başarısına katkıda bulunmanın yanında çocuğa millî kültür değerleri ve dil bilincini kazandırma, estetik zevk oluşturma, toplumları millet haline getirme gibi öğeleri de içerir.

Sever (2004: 5-6) de ana dili öğretiminin hem bireyin iletişim ve zihinsel becerileri hem de toplumsallaşma süreci bakımından önemine değinir: "Ana dili öğretiminin bireylere doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma, onların düşünme güçlerini geliştirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma gibi temel amaçları vardır."

Demir ve Yapıcı'ya (2007: 180) göre ise ana dili eğitimi ve öğretiminde her bilgi ve beceri tek tek yeri ve zamanı gelince en uygun yöntemle ve en doğal "eğitim ortamları" oluşturularak kazandırılmalıdır.

Kara (2004: 303), "Ana dil edinimi süresince birey ve çevre sürekli etkileşimsel bir biçimde yüz yüzedir ve bu etkileşim, bireyin eğitim-öğretim hayatıyla beraber gelişerek devam eder." diyerek bireylerin ana dilleriyle eğitim-öğretim hayatlarının ilişkisine işaret eder.

Çocuğun geliştiği ortamın bir yuvaya benzetilebileceğini ifade eden Değirmencioğlu (2009: 113-114), "Ana dili, bu yuvanın ayrılmaz bir parçasıdır ve aslında başlı başına kültürel bir yuva olarak görülebilir. Bu bağlamda ana dili, insan yavrusu için koruyan, sıcak, sevecen, besleyici ve geliştirici bir yuva gibidir." der ve konuya duygusal ve evcil bir vurgu yapar.

"Unutulmamalıdır ki, okullarda karşılaşılan en derin sorunların temeli dil kaynaklıdır." gibi genelleştirilmiş bir vurgu yapan Mert (2009: 85) "Kültürlenme sürecinde ana dili ediniminde sorun yaşayan çocuğun yaşamının her döneminde yetersiz dil kullanımı önemli bir sorun olacaktır." gibi önemli ve iddialı bir çıkarımda bulunur.

Eğitim Sen'in (2010: 5) yayınladığı "Ana Dilinin Önemi ve Ana Dilde Eğitim" isimli çalışmada ana diline, bir insan olarak kişinin bireysel ve sosyal var oluşunun bir nevi şartıymış gibi bir vurgu yapılmıştır: "Ana dili kişinin dünyayla ilk iletişim kurma sürecinde edinip öğrenmeye başladığı ve dolayısıyla kişiliğinin, kimliğinin, duygusal ve zihinsel gelişiminin ayrılmaz bir parçası niteliğini taşıyan dildir. İkinci dil öğrenmediğimizde bir eksiklik yaşayabiliriz ama ana dilimizi yitirdiğimizde benliğimizin ve kimliğimizin, duygusal ve zihinsel bütünlüğümüzün çok önemli bir tamamlayıcısından mahrum kalırız. Ana dilinizi konuşmadığınızı bir düşünün!"

Butzkamm (2003: 30), ana dili eğitim sürecinde bireyin hedef dilin yapısını öğreneceğini ve bunu günlük hayatında kullanacağını, iletişim ve temel dil becerilerini geliştirmek amaçlı ana dili eğitiminin, yabancı dil dersleri dahil tüm derslerde çocuğun en güçlü müttefiki olduğunu ve sistemli bir şekilde kullanılması gerektiğini söyler.

Bazıları meseleyi çocuğun doğum öncesi ve sonrası biyolojik süreçlerine değinerek ele alır. "Ana dili edinimi, anne karnında başlayan ve yaşam boyu süren bir süreçtir. Eğer bir fiziksel güçlük ya da insanlardan uzak kalma, uzak tutulma durumu yoksa, doğumdan başlayarak 5 yaşa kadar

sürebilen sözlü dilin karmaşık yapısının gelişimi, evrenseldir.” (Berko Gleason, 1993; Collier 1992’den nakleden Uzun, 2017).

Khubchandani (2003: 139), “20.yy boyunca pek çok eğitim uzmanı bir çocuğu eğitmek için en iyi vasıtanın kendi ana dili olduğunu düşünmektedir.” derken, Cummins (2001: 18) okulun iyi bir ana dili eğitimi sağladığında iki dilli öğrencilerin daha iyi performans sergileyeceği görüşünü savunur.

Bu görüşleri çoğaltmak mümkündür. Ana dili öğretiminin gerekliliği ve yöntemleri ile ilgili yukarıda bir kısmı zikredildiği gibi birçok yazı yayımlanmıştır. Bu yazıların büyük çoğunluğu, insanların ilk öğrendikleri dilin diğer bir ifade ile ana dillerinin, önemine vurgu yapmakta; bu vurgular da o insanların kişilik oluşumunun ve hayatlarındaki temel iletişimlerinin bu dille yapıldığı, sosyalleşmelerinin asıl olarak bu dille sağlandığı kabulüne dayanmaktadır. Bir de ifadeye “ana” gibi önemi tartışılmayan bir nevi kutsiyet atfedilen bir kavram da katıldı mı ana dili insanın en tartışılmaz ve her şartta bu kutsiyet ve önemine göre eğitim öğretim, sosyal ve siyasal politikaların belirlenmesi gereken bir hak olarak görülmektedir.

Bu görüş veya isteklerin çoğu prensip olarak doğru kabul edilebilir, edilmelidir de. Fakat Türkiye gibi birçok ülkede sosyal yapının ve pratik hayatın gerçekleri gereği kullanılan yaygın iletişim ve eğitim öğretim dilinin devreye girmesi ile de birçok birey için ana dili veya birinci dilin dışında ikinci bir dil sosyalleşmenin ve hayatı daha kolay devam ettirebilmenin bir mecburiyeti olmaktadır. Amerika’ya veya Almanya’ya yerleşmiş ve orada yaşayan farklı etnik kökenlere mensup çocukların veya yetişkinlerin durumlarına bakıldığında o ülkelerin yaygın dillerinin o insanlar için yaşadıkları ortamın bir zarureti olarak çok daha etkin ve önemli bir konumda oldukları görülür. Eğer onlar o ülkelerde hayatlarını sürdürmek ve başarılı olmak istiyorlarsa ülkenin yaygın dilini iyi bilmeliler. Bu, Amerika’da ciddi bir nüfus olarak yaşayan “İspanik”ler için de geçerlidir.

Dünyanın çoğu ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de yaşayan ve farklı etnik kökenlere mensup insanların durumu da böyledir. Türkiye’nin bazı bölgelerinde bazı etnik kökenli insanların çok yoğun olarak yaşadığı ve daha çok ilk dillerini kullandıkları gerçeği de bu hakikati değiştiremez. Çünkü bugünkü iletişim ve ulaşım imkânlarıyla ve sosyal ve ekonomik zaruretlerin gereği o bölgelerdeki insanlar da Türkiye’nin yaygın dili Türkçeyi iyi bilmek ve kullanmak durumundalar. Tarihi sosyal şartlar Rusya’da Rusça, İngiltere’de İngilizce, İspanya’da İspanyolca, Fransa’da Fransızca... olduğu gibi Türkiye’nin tarihi ve sosyal şartları da Türkçenin ön plana çıkıp yaygın iletişim (Lingua franka) ve eğitim öğretim dili olmasını sağlamıştır. Öyle ise, yukarıda bir kısmını alıntılıdığımız ana diliyle ilgili yazılar perspektifinde, yaşadıkları ülkelerde farklı etnik yapıları mensup çocukların kişilik gelişimlerinin ve eğitim ve öğretimlerinin çok olumsuz bir durum arz etmesi gerekirdi.

Ana dili için söylenen, bireyin bilinçaltına indiği ve toplumla en güçlü bağlarını kurduğu, toplumu ulus yapan öğelerin başında geldiği, ana dili dersinin tüm derslerin temeli olduğu, insan yavrusu için koruyan, sıcak, sevecen, besleyici ve geliştirici bir yuva olduğu, bireyin varoluşunun bir nevi şartı olduğu... gibi ifadeler doğru olmakla beraber abartılı sayılabilecek vurgular içermektedir. Ayrıca, ne kadar doğru oldukları bir yana, diğer birçok ülkenin olduğu gibi Türkiye’nin de etno-sosyal yapısını ve eğitim öğretimde ana dillerini kullanmayan kesimleri yeterince dikkate almayan bir tutumu yansıtmaktadırlar. Öyle olsaydı ana diliyle eğitim almayan veya hayatlarında ana dillerinden çok başka dili veya dilleri kullanmak zorunda kalan insanlar bütün bu kazanım veya yararlarından yoksun kalıyor olurlardı ki bunun gerçekliği yansıttığı söylenemez. Türkel, Savaş ve Savaşçı (2014), ana dili Türkçe ve Kürtçe olan 4. sınıf öğrencilerinin yazmaya karşı tutumlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, genelde bakıldığında ana dili Kürtçe olan öğrencilerin Türkçe yazma becerisine yönelik tutumlarında ana dili Türkçe olanlara göre bir olumsuzlukları olmadığını rahatlıkla söylenebileceğini ifade etmektedirler.

Halbuki, ilk dilleri veya ana dillerinden farklı yaygın dillerin olduğu dünyanın çoğu ülkesinde çocuklar bazı problemlere rağmen sağlıklı kişilik gelişimi, eğitim öğretim ve sosyalleşme sağlayabilmektedirler. Türkiye’de bu durumdaki insanların çoğu iki dilli bir ortamda doğmakta veya çocukluğunun ilk yıllarından itibaren Türkçe ile de karşılaşmaktadır. Böyle olunca da içinde yaşadıkları ortamın gereği Türkçeyi çok iyi kazanabilmektedirler.

Elbette ki kendilerine has dilleri konuşmaya, çocuklarına öğretmeye devam etmeleri onların bir hakkıdır ve bunun uygun şartları bir şekilde sağlanmalıdır. Diğer etnik özellikleri gibi farklı bir dile sahip olmaları dolayısıyla da bu kesimlere zerre kadar ayrımcı bir gözle bakılmamalıdır. Bunun tartışılacak bir tarafı da yoktur.

Ana dili meselesine değinen yazıların veya konuyla ilgili görüş beyan edenlerin hemen hemen hiçbirinde ana dillerin öğrenilmesine veya öğretilmesine doğrudan karşı çıktığına rastlanmamıştır. MHP dahil herhangi önemli bir partinin veya eğitim sendikasının resmî belgelerinde diğer ana dillerin öğrenilmesine veya öğretilmesine karşı olunduğuna dair bir ifadeye rastlanılmamıştır. Ana dillerin öğrenilmesi veya öğretilmesi konusunda yöntemin nasıl olacağına dair farklı görüşler ve yaklaşımlar vardır.

Ülkelerdeki yaygın veya resmî dilin dışında kendi dillerine sahip farklı etnik kesimlerin diğer kültürel unsurlarıyla birlikte dillerini de yaşatıp geliştirmeleri ve ırk, dil, din ve mezhepleri bakımından ayrımcılığa maruz bırakılmamaları hemen hemen konuyla ilgili bütün uluslararası anlaşmalarda belirtilir. Bu anlaşmalar devletin ana dillerde eğitim vermesini öngören doğrudan bir hüküm içermemekte daha ziyade dillerin öğretilmesi ve kullanılabilmesini vurgulamaktadır. Türkiye bu anlaşmaların büyük çoğunluğunu imzalamış ve bir kısmına da diğer bazı ülkeler gibi çeşitli beyanlar ve çekinceler koymuştur (Bak. Elibol, 2015 veya Dalar, 2015). Türkiye’nin koyduğu beyanlar ve çekinceler tartışılabilir. Fakat Türkiye hükümetlerinin mevcut anayasanın dışında bir uygulama yapmaları mümkün değildir. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 42. Maddesinde bulunan “*Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez.*” hükmündeki “ana dilleri” yerine “genel eğitim öğretim dili” ifadesinin getirilmesi veya bu manayı ifade edecek başka bir cümlenin koyulması daha uygundur. Çünkü ana dili veya birinci dili farklı olan insanlara Türkçenin veya başka bir dilin “ana dili olarak” öğretilmesi doğru değildir.

Anayasanın 42. maddesindeki bu ifade Ergun Özbudun’un (2012), “Burada kastedilen, elbette, Türkçeden başka bir dilin hiçbir şekilde okutulamayacağı ve öğretilmeyeceği değil, hâkim eğitim dili olarak okutulamayacağı ve öğretilmeyeceğidir.” ifadesindeki gibi yorumlansa da buradaki “ana dilleri” ifadesi “ana, esas dil” veya “hakim dil” den çok “bir insanın ana dili” anlamında bir mana içermektedir.

Dolunay (2013: 36), ulusal dil, ulusal dil öğretimi, millî dil, millî dil öğretimi gibi terimlerin “ana dili” ve “ana dili öğretimi” terimleri yerine kullanılabileceğini ileri sürmektedir. Fakat bu her zaman geçerli değildir. Herhangi bir unsurun “Ana dili” her zaman ulusal dil olamayacağı gibi millî dil de olmayabilir. Türkiye’deki herhangi bir azınlığın dili onların ana dilidir fakat millî veya ulusal dilleri değildir. Dolayısıyla Türkçe onlara ana dili olarak değil ulusal veya millî dil olarak öğretilmelidir.

Bir hak olarak, azınlıkların ana dilinin eğitim ve öğretimi konusunda yukarıda değinildiği gibi uluslararası sözleşmeler genellikle lehte hükümler taşımasına rağmen Batıdakiler dahil birçok ülkede sıkıntılar yaşanmaktadır. Bilhassa 11 Eylül 2001’den sonra Batılı ülkelerde yayılmaya

başlayan ötekileştirici ve yabancı düşmanı hareketlerin de etkileriyle sadece dilleri değil azınlıkların bütün kültürel hakları konusunda kısıtlayıcı uygulamalar artmıştır.¹

Hollanda, İsveç ve Fransa’da azınlık dillerinin öğretimi konusunu inceleyen Canatan (2007: 171) “Şüphesiz ki “çok kültürlülük” Avrupa ülkelerinin bir gerçeğidir. Ancak bu olgunun olumlu bir gelişme olarak algılandığını ve dolayısıyla Avrupa ülkelerinin “çok kültürcü” olduklarını iddia etmek zordur. Ana dili eğitimi konusunda incelediğimiz üç ülke içinde sadece İsveç’in çok kültürlülük olgusuna olumlu yaklaştığını ve dolayısıyla çok kültürcü (multiculturalist) olduğunu görmekteyiz. Fransa başından beri; Hollanda ise izlediği aşamalı benzeşme (asimilasyon) politikasıyla çok kültürlülüğe ve çok kültürcülüğe kapalı olduklarını göstermişlerdir. Bu iki ülkede “tek dil” ve hatta “tek kültür”, farklı kökenlere ve kültürlere sahip olan azınlık ve göçmen gruplara kabul ettirilmek istenmektedir.” dedikten sonra söz konusu ülkelerin demokratik çoğulcu değerler, açıklık ve hoşgörü konusundaki söylemlerinin içinin boş olduğunu ve eğer bu değerler “Avrupai” ise, Avrupaî değerlerle çeliştiklerinin açıkça ifade edilebileceğini ileri sürmektedir.

Bu konuda Kutlay (2010: 239) da, uluslararası antlaşmalara ve Avrupa Birliği müktesebatına göre göçmen çocuklarına ana dillerinde eğitim verilmesi kurala bağlanmışken birçok Avrupa Birliği ülkesinin bu kuralları göz ardı edip ana dili eğitimine imkân vermediğini, hatta Almanya, Danimarka ve Hollanda gibi ülkelerin ilk ve orta dereceli okullarında ana dilinde konuşmanın yasaklandığını söylemektedir.

3. Ana Dilinde Eğitim

Ana dilinde eğitim, bir öğrencinin derslerinin tamamını veya çoğunluğunu kendi ana dilinde (ilk dili) aldığı eğitimdir.² Bu yazı bağlamında mevzu edilen ana dilinde eğitim ise ana dili, ülkedeki resmî dil veya ortak iletişim dili olmayanların kendi ana dillerinde eğitim görmeleridir. Dünyanın diğer ülkelerindeki gibi Türkiye’de de tartışma konusu olan budur.

Fransız devriminden sonra ortaya çıkan gelişmeler, imparatorlukların parçalanması dünyanın başka bölgelerinde olduğu gibi bilhassa Balkanlar ve Ortadoğu’da din, mezhep hatta kabileye dayalı bölünmelere yol açarak birbiriyle mücadele eden devlet veya devletçiklerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu bölünme ve parçalanma süreci bir türlü bütünleşmeye dönüşmediği gibi bölgelerde barış içinde yaşamayı da engellemektedir. Türkiye’nin de içinde bulunduğu coğrafyada etnik veya dini farklılıklar öne çıkarılarak gittikçe küçülmenin, mikrolaşmanın sebebi ve aracı haline getirilmektedir. Farklılıklara rağmen ortaklaşmayı sağlayacak değerler ve bunların pratik araçları bir türlü oluşturulamamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin mevcut yasal mevzuatı, Lozan istisnaları ve yabancı dille eğitim veren okullar haricinde, başka bir dille eğitime izin vermemektedir. Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda da resmî diller veya ortak millî diller dışında diğer etnik gruplara ait dillerde eğitim yapılamamaktadır. İsviçre, Belçika gibi ülkeler eskiden beri bölünmüş etnik yapılardan oluşan üniter olmayan devletlerdir ve bu ülkelerde resmî dil birden fazladır. İsveç, Finlandiya ve Lüksemburg gibi birkaç ülkede azınlıklar daha ziyade anaokulu ve ilkökul yıllarında ana dilinde eğitim bazı

¹ Hürriyet, 23 Kasım 2012

2004 yılında Türkçe derslerinin arşive kaldırıldığı Hollanda’da şimdi de okullarda Türkçe konuşmak yasaklandı. Okul bahçesi, koridorlar, sınıf ve okul kantinlerinde Türkçe konuşan öğrenciler ‘okul kurallarını ihlal ediyor’ gerekçesiyle okuldan uzaklaştırılıyor. Müdür Piet van Dijk, öğrencilerin Hollandacayı daha iyi öğrenmeleri için Türkçe yasağının doğru bir yol olduğunu söyledi. Hollanda’daki okullara Türkçe konuşma yasağı getirildi. 2004 yılında Türkçe dersinin kaldırıldığı Hollanda’daki okulların bahçesinde, koridorda, sınıf ve kantinde Türkçe konuşmak yasaklandı. Yasağa uymayan öğrenciler, üç kez ikaz edildikten sonra ‘okul kurallarını ihlal ediyor’ gerekçesiyle okuldan uzaklaştırılıyor.

² Bazı eğitim kurumlarında bir iki dersin ana dilinin dışında bir dilde (genellikle İngilizce ve Arapça gibi) verilmesi o kişinin ana dilinde eğitim görmediği anlamına gelmez. Çünkü öğrenci ağırlıklı eğitimini kendi ana dilinde almakta bir maslahata binaen bazı dersleri diğer dille almaktadır.

kısıtlamalarla sınırlı derslerde yapılabilmektedir. Avrupa veya diğer dünya ülkelerinde göçmenlerin kendi ana dillerinde eğitim yapabilmeleri mümkün değildir ve yukarıda değinildiği gibi ana dillerinin eğitim öğretimlerinde de büyük sıkıntıları vardır.

Türkiye’de ise ana dilinde eğitim, ilgili değişik kesimlerin değişik görüşler dile getirmekte olduğu, etnik ve siyasal aidiyetler bağlamında görüş ve taleplerin dile getirildiği bir mesele olarak tartışılmaya ve gündem olmaya devam etmektedir. Bilhassa Kürt asıllıların hakları bağlamında başka taleplerle birlikte ana dilinde eğitim en fazla öne sürülen problemlerden biridir. Ayrıca ana dilinde eğitim de gerekçe gösterilerek yıllardır bir taraftan terör ve şiddetin eşlik ettiği bir mücadele sürdürülmektedir.

Akademisyenlerden diğer araştırmacılara ve sivil toplum örgütlerinden siyasi kesimlere kadar değişik çevreler bu konuda yazılar yayımlayıp görüş açıklamışlardır. Fakat, Türkçeden başka dillerde eğitime karşı çıkanlarla taraftar olanların söylemleri bölücü şiddet ve terörün gölgesinde bir türlü iletişime dönüşmemektedir. Çalışmanın bu bölümünde, Türkçeden başka dillerde eğitime karşı olanlarla bu dillerde eğitim yapılması gerektiğini savunanların görüşlerinden örnekler ele alınarak söylemlerinin esasları tespit edilip değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

3.1. Türkçeden Başka Dillerde Eğitime Karşı Çıkanlar

TDK başkanlığı da yapmış olan Akalın (2002: 198-199), AB ile ilişkiler ve anayasa değişikliği çalışmaları esnasında bazı kesimlerin Türkçeden başka dillerle de eğitim öğretim yapılmasını istediklerini belirterek, “Türkçeden başka dillerle eğitim öğretim yapılması; ulus devlet niteliğini yok edecek, ulusal bütünlüğü parçalayacak sonuçlar doğuracaktır... Sonuç olarak Atatürk’ün kurduğu Türkiye Cumhuriyetinin ulus devlet yapısı, ancak ulusal dille eğitim ve öğretim yapılarak korunabilir. Türkiye Cumhuriyetinin bir ulusal dili vardır... O ulusal dil de Türkçedir. Türkçeden başka hiçbir dille resmi veya özel okullarda eğitim ve öğretim yapılması mümkün değildir.” ifadeleriyle eğitim öğretimin sadece “ulusal dil” Türkçe ile yapılabileceğini vurgulayıp diğer etnik kesimlerin ana dillerinde eğitim görmelerine, “ulusal bütünlüğün parçalanacağı” düşüncesiyle karşı çıkmıştır.

Nuri Gürgür’e (2001: 6) göre; dil, eğitim ve kültürel kimlik tanınarak bunlara resmiyet kazandırmaya yönelik talepler, AB ile eşit şartlar altında bütünleşme maksadını aşan, farklı amaçlar taşıyan isteklerdir. Bu gibi taleplerle bir süreden beri siyasallaşma stratejisi benimsemiş olan PKK terör örgütünün taleplerinin geniş ölçüde örtüşmesi ise ilginç bir tablodur. Gürgür, bu değerlendirmesiyle, AB görüşmeleri bağlamında ana dilinde eğitim talebinin gündeme getirilmesini, amacını aşmış ve “bölücü terör örgütü” PKK’nın hedeflerine yönelik gayretler olarak görmektedir.

Kayayerli (2001: 211) de AB ile ilişkiler bağlamında gündeme gelen Türkiye’deki diğer etnik grupların kültürel hakları ve “Kürtçe Eğitim Hakkı” gibi dayatmaların Türkiye’nin kültürel bakımdan bölünmesi olarak görünmesi gerektiği görüşündedir.

Karpuz (2013: 992), farklı dilleri olan herkesin kendi dillerinin edebiyat sanat faaliyetlerinde kullanılmasını, okullarda öğretilmesini, eğitim öğretim dili olmasını hatta devlet dairelerinde kullanmak isteyebileceklerini belirttikten sonra şöyle devam eder: “Ancak yukarıda sorduğum gibi her dilde bu istekler karşılanabilir mi? Bu istekleri karşılayacak bir dilin hangi özelliklere ve bunu uygulayacak devletin hangi yönetsel örgütlenme, teknik donanım ve insan gücüne sahip olması gerekir?...”. Karpuz, yazısını şöyle bitirir: “Bu dilsel isteklerin, ilerde bizi ayrı düşürmesine, parçalamasına ve dolayısıyla zayıflatmasına fırsat vermeyelim.” (s. 994-995). Karpuz’un dikkat çektiği hususlar ise diğer etnik unsurların ana dillerinde eğitimin pratiğinde çıkacak zorluklar, bu dillerin eğitim öğretim dili olup olamayacağı ve ana dilinde eğitim almaya çalışırken ayrışmaların, bölünmelerin yaşanabileceğidir.

Durmuş Yılmaz (2017) ise, resmî dil, eğitim dili bağlamında meseleye yaklaşarak, eğitimin resmî dille yapılacağı tartışılmaz bir gerçek olduğunu, bunun diğer dillerin konuşulmasına, öğretilmesine ve o dillerde eserler üretilmesine mani olmadığını belirttikten sonra farklı dillerde eğitimin gelecekteki sosyal ve ekonomik bölünme şeklindeki sonuçlarını şu şekilde dikkatlere sunar: “Eğitim neden resmî dilde olmalıdır? Çünkü, resmî dil, yurttaşların ortak dilidir. Şimdi bir an için düşünelim ve ana dilde eğitim isteyenlere soralım: Eğer bu gün üniversitelerimizde okuyan gençlerimiz ve kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarımız ilk, orta, lise tahsillerini kendi ana dillerinde yapmış olsalardı, yani Kürtçe ve diğer dillerde okullarını okumuş olsalardı, acaba bu günkü üniversitelerinde okuma imkânları olur muydu?... Bunun sonucu ne olurdu? Mesela Van’da yaşayan yurttaşlar bütün eğitimlerini o bölgede tamamlarlar, hizmetlerini de ancak o bölgede yapabilirlerdi. Trabzon’da yaşayan yurttaşlarımız veya Antalya’da yaşayan yurttaşlarımız da Van veya bölgedeki başka illere gidemez, okuyamaz ve çalışamazdı. Yoksa istenen de bu mudur???”

“Ana Dilinin Öğrenilmesi Hakkı” ile “Ana Dilinde Öğretim Hakkı”nın farklı kavramlar olduğunu söyleyen Akyol (2017), anayasaya ve kanunlara göre resmî dilden (Türkçe) başka dillerde eğitim yapılamayacağını belirterek Fransa, Almanya, İngiltere ve Amerika gibi ülkeleri örnek gösterir ve bu ülkelerde eğitim dilinin resmî ve çoğunluğun dili olduğunu anlatır. Akyol, “Unutmayalım kültürel bir hak olan ana dilini öğrenme hakkı bireye aittir, evrenseldir. “Ana Dilinde Öğretim Hakkı” siyasidir kamuya aittir. Üniter bir devlette Resmî dilin dışında bir Ana Dili, Öğrenim Dili olamaz!” diyerek ana dilinin öğrenilmesinin bireysel bir hak fakat ana dilinde eğitimin kamu hakkı olduğu tespitiyle ikisi arasındaki farka işaret etmektedir.

“...Bu toprakların ortak mirası ve ortak sesi ‘Türkçe’dir.” diyen Yaman (2013: 146), ortak duygu ve değerler üzerinde yapılacak tartışmaların herkese, her bakımdan zarar vereceğini, özellikle diller zemininde yapılacak tartışmaların zihnî ve fikrî ayrışmada sonun başlangıcı olabileceğini ve dille başlayan ayrışmanın önünü kimsenin alamayacağını söyler. Yaman’a göre, dilin bu işlevini çok iyi bilen sömürgeciler, Türkiye’de de bu türden tartışmaları körüklemektedirler. Devlet’imizin temel birleştirici unsurlarından olan resmî dil birliği veya eğitim dili meselesi, asla tartışma konusu dahi yapılmamalıdır. Zira, ayrı dillerle eğitim yapmak hem düşünce bağlamında insanlarımızı ayrıştıracaktır hem de uygulamada adı konulmamış birçok soruna davetiye çıkaracaktır. (2013: 150)

Ercan (2012), uluslararası hukuk ve AIHM kararlarını değerlendirerek Türkiye’nin resmî dil ve eğitim diliyle ilgili mevzuatının bunlara uygun olmadığını söyleyemeyeceğini ileri sürer ve bu bağlamda yeni anayasa ile ilgili şu vurguyu yapar: “Bütün bu söylenenler ışığında, başta anayasa yapım sürecinde olmak üzere devletin dili, resmî dil, eğitim dili ve ana dilde eğitim gibi konulara ilişkin gerçekler çarpıtılmadan ele alınmalı ve ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin dili ile Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim dili Türkçe olarak yeni anayasada da muhafaza edilmelidir.” Ercan, bu tespitleriyle uluslararası hukuk ve AIHM kararları bakımından Türkiye’de farklı ana dillerinde eğitimin hak olarak görülemeyeceğine dikkat çekmektedir.

Hasan Celal Güzel, 22 Eylül 2013 tarihli Sabah Gazetesi’ndeki “Ana dilde eğitimin demokratikleşme ile ilgisi yoktur.” isimli yazısında “Başbakan Erdoğan’ın her fırsatta tekrarladığı gibi, Türkiye’de de ‘Tek Millet’ ve ‘Tek Resmî Dil’ vardır; bu dil aynı zamanda eğitim dilidir. Bu temel ilkedен taviz verenler milletimizin ve vatanımızın parçalanmasına sebep olurlar.” ifadeleriyle dönemin başbakanına atıf da yaparak farklı dillerde eğitime karşı çıkar.

Farklı ana dillerinde eğitime en fazla karşı olduğu bilinen MHP’nin parti programında da, “Eğitimin her kademesinde eğitim dili Türkçe olup, Türkçeden başka hiçbir dil eğitim ve öğretim

kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.” şeklinde anayasanın 42. maddesindeki ifade aynen yer almaktadır.

Ak Parti'nin programında ise, “Bu bölgemizdeki (Doğu ve Güneydoğu) kültürel farklılıklar, partimiz tarafından zenginlik kabul edilmektedir. Resmî dil ve eğitim dili Türkçe olmak şartıyla, Türkçe dışındaki dillerde yayın dâhil kültürel faaliyetlerin yapılabilmesini, partimiz ülkemizdeki birlik ve bütünlüğü zedeleyen değil, güçlendiren ve pekiştiren bir zenginlik olarak görmektedir.” ifadeleriyle Türkçeden başka dillerle eğitim yapılmasına karşı olduğu belirtilmekle birlikte bu dillerle yayın dahil kültürel faaliyetlerde bulunulmasının bölünmeyi değil bütünleşmeyi sağlayacağı vurgulanmak istenmiştir. Zaman zaman bazı mensupları tarafından farklı dillerde eğitim savunulsa da (Ensarioğlu, 2012) Ak Parti'nin resmî görüşü böyledir.

Kılıçdaroğlu'nun, 2011 tarihinde Van'daki bir toplantıda, ana dilinde eğitime sıcak baktıklarını, ama bunun bugün çözülebilecek bir sorun olmadığını söylediği (Kılıçdaroğlu, 2011) belirtilir. Fakat daha sonraları da, "Herkes ana dilini öğrenmeli. Ana dili yasağının kalkması için ilk teklifi veren de biziz. Ama ana dilinde eğitim toplumu böler. Bizim görüşümüz bu. Türkiye'nin tek bir resmî dili olmalı. O da Türkçedir. Herkesin inancı ve kimliğine saygılıyız ama bunların politikada kullanılmaması gerektiğine inanıyoruz." (Kılıçdaroğlu, 2013) dediği 15.02.2013 tarihli bazı haber sitelerinde yer almıştır. Bunlara ilave olarak, daha sonraları ana dilinde eğitime sıcak bakıldığına dair haberler (Milliyet, 18.12.2013) ve CHP'li Mehmet Bekaroğlu'nun farklı ana dillerde eğitimi savunduğuna dair ifadeler basın yayın organlarına (Bekaroğlu, 2014) yansımakla birlikte CHP'nin herhangi bir resmî belgesinde buna dair bir kayıt bulunmamaktadır.

Anlaşıyor ki, Türkçeden farklı ana dillerinde eğitim gibi zor bir konuda Ak Parti ve CHP'de zaman zaman farklı değerlendirmeler olsa da resmî parti görüşü olarak Türkçenin resmî dilin yanında ortak eğitim öğretim dili olması gerektiği fikri ağır basmaktadır. MHP ile birlikte bu en büyük üç partinin yazılı veya dillendirilen resmî görüşlerine göre Türkçeden başka dillerde eğitime Türkiye'nin büyük siyasal çoğunluğunun temsilcileri karşı çıkmaktadır. Bu da farklı dillerde eğitimin ülkede büyük çoğunluğun hassasiyet gösterdiği riskli bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye'deki üç büyük eğitim sendikasıdan biri olan Türk Eğitim-Sen açık ve vurgulu bir şekilde Türkçeden başka dillerin eğitim dili olmasına karşıdır. Türk Eğitim-Sen'in resmî internet sitesinde M. Yaşar Şahindoğan (2011) imzasıyla yer alan yazıda, resmî ve eğitim dilinin yanına ikinci bir dil koymaya çalışmanın, bu yöndeki gayretlere izin vermenin, “eğer hıyanet değilse büyük gaflet olacağı” şeklinde sert ifadelerle yer verilir ve yazı şöyle devam eder: “İkinci bir dilde eğitim yapılması demek ülkenin bölünüp parçalanmasına kadar gidebilecek bir sürecin ilk adımlarını atmak ve ülke bütünlüğü aleyhindeki gelişmelerin geri dönülmez bir yola girmesi demektir ki bu ülkenin birlik ve bütünlüğünü her şeyin üzerinde tutan Türk Eğitim-Sen tarafından kabul edilebilecek bir durum değildir. Türk Eğitim-Sen, T.C. Anayasasının “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.” şeklindeki 42. maddesinin lafzına ve ruhuna sahip çıkmaya devam edecektir.” Bu yazıya göre Türk Eğitim-Sen, bölünüp parçalanmaya sebep olacağı için farklı ana dillerde eğitime izin verme çabalarını ihanet veya gaflet olarak değerlendirmektedir.

Eğitim-Bir-Sen ise, ana dilinde eğitimle ilgili kurumsal bir tutumu ortaya koyacak ifadeyi resmî sitesine koymamış, özgürlük ve eşitliğe taraftar olduğunu, kültürel haklara saygı duyulması gerektiği gibi ifadeler kullanmışlardır.

Buraya kadar değinilen Türkiye'de eğitim öğretim dilinin Türkçe olmasını savunup Türkçeden başka dillerde eğitime karşı olanların gerekçeleri arasında en fazla öne çıkan husus, Türkçeden başka dillerde eğitimle milletin ve devletin ayrışıp bölüneceği dolayısıyla vatanın parçalanacağı fikridir. Bunun yanı sıra;

Turkish Studies

- ulusal bütünlüğü parçalayarak ulus devlet niteliğini yok edeceği,
- vatandaşlar arasında iletişimsizlik doğuracağı,
- uygulamada zorluklara sebep olacağı,
- üniter devlet yapısına ters olduğu ve bunu bozacağı,
- PKK’nın amaçlarına hizmet edileceği ve

-uluslararası hukuk açısından gerekli olmadığı gibi gerekçeler de vardır. Bu gerekçeler, Türkiye’de eğitim öğretim dilinin tek ve Türkçe olmasını savunan tüm kesimlerin karşı çıkışlarının en önemlileridir.

3.2. Türkçeden Başka Dillerde de Eğitim Yapılması Gerektiğini Savunanlar

Türkiye’de akademik ve diğer kesimlerden kişiler, siyasi ve diğer sivil örgütlerden bazıları farklı ana dillerinde eğitimin yapılması gerektiği veya yapılabileceğini savunmaktadırlar.

Adsoy (2014: 686), Aristoteles’in “çelişmezlik ilkesi” açısından konuya yaklaşılmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, “Kendi geleceklerini garantiye alma düşüncesiyle kendi ana dillerinden başka dillere yaşam hakkı tanımayanlar her ne kadar ilk görünüşte haklı görünseler de kendileri için önem atfettikleri şeyi başkaları için önemsiz görmelerinden dolayı çelişkiye düşmektedirler.” diyerek farklı etnik kesimlerin ana dillerinde eğitim taleplerine karşı çıkmanın mantıksızlığına ve haksızlığına işaret etmeye çalışmaktadır. Adsoy ayrıca, sağlıklı iletişim ve eğitimin her bir ferdin doğal hakkı olduğunun kabul edilmesi ve bu kabul doğrultusunda bireyin eğitiminin, en tabii ve doğal şekli olan, hatta olması gereken, ana dilinde yapılması, bu mümkün değilse ana dilinin de desteklendiği bir eğitim modeliyle yapılması gerektiğini savunur (2014: 689).

Yılmaz ve Şekerci (2016: 56-58), sınıf öğretmenlerinin deneyimlerine göre ilkökul öğrencilerinin karşılaştıkları sorunları tespit etmeye çalıştığı yazısında ana dilinden farklı bir dille eğitim alan öğrencilerin birçok sorunla karşılaştığını anlatır. Ona göre, ana dili ile eğitim dilinin farklı olması doğal olarak sorunlara sebep olmakta, bireyin okul başarısını etkilemekte, kendini ifade etmekte zorlanmasına neden olmaktadır. Ana dili ile eğitim dilinin aynı olması özellikle akademik başarıya katkı getirecektir. O nedenle çok dilli eğitimin toplumsal dokuyu bozmadan uygulanabilirliği tartışılmalıdır. Özellikle öğretmen eğitiminde çok dillilik ve çok kültürlülük anlayışına uygun bireylerin yetiştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Doğan (2012: 137-138) ise konuyu “ulus devlet inşası” açısından ele almaya çalışmıştır. Ulus devletlerde etnik kimliklerin asimilasyonunun ana dili yasağı ile başlamasının boşuna olmadığını, bunu gerçekleştirilmede en işlevsel aracın okul ve zorunlu eğitim olduğunu; ana dili karşıtlığının toplumdaki farklı kültürlerin gelişimini engellediğini ve onları dezavantajlı konuma düşürdüğünü ve bu konumun onları yoksullaştırdığını iddia eder. Doğan’a göre dil bir halk için güç elde etmenin bir aracı olduğu gibi, hem hayatta kalmaları hem de tarihlerini ve kültürel ifade biçimlerini korumanın bir aracıdır. Gerek dil hakları gerekse temel hak ve özgürlükler bağlamında ele alındığında ana dilinde eğitim talebinin kendisi de bu durumla yakından ilgilidir. Dolayısıyla sivil hakları var etmek ve hak talebi yaratabilmek açısından ana dilinde eğitim gereklidir.

Acar Ciftçi ve Aydın (2014: 211), başlığında “Türkiye’de Çok Kültürlü Eğitimin Gerekliliği Üzerine Bir Çalışma” şeklinde bir ön kabulün olduğu ve çoğulculuğu destekleyen yazarlardan alıntılara yer verdikleri yazılarında Türkiye’de çok kültürlü eğitimin niçin gerekli olduğunu anlatmaya çalışmışlardır. Bu yazıda verilmek istenen düşünceye göre, Türkiye çok sayıda farklı etnik, dilsel, dinsel ve kültürel gruplardan oluşan bir ülkedir. Çok kültürlü eğitimi savunanlara göre de her bir öğrencinin kendine özgü ideal bir öğrenme ortamına ihtiyacı vardır; öğrencilerin ırkı, etnik

kökünü ve sosyo-ekonomik düzeyi ya da algılanan öğrenme güçlüğüne göre, başarısını artırmak için uygun öğrenme ortamlarının geliştirilmesi halinde başarılı olacakları da açıktır. Hiçbir kültür dilsiz olamaz. İnsanın ana dilini öğrenmesi kültür edinmesidir. Ana dilinde eğitim ise, hem bireyin ilk edindiği dil ile hayatını sürdürmesi, hem de kendi dilinde eğitim alarak kültürünü, dilini, kendine has özelliklerini canlı tutabilmesini sağlaması ve başarılı olabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bir dil eğitimde, okulda, evde ve çevrede konuşulmamaya başlanmışsa o dil ölmeye mahkûm edilmiştir. Bu düşüncelerden de anlaşılacağı gibi Acar Çiftçi ve Aydın'a göre Türkiye çok kültürlü bir ülkedir ve bu ülkede her bir etnik grup kendi sosyal ve kültürel yapısına göre bir eğitime sahip olmalıdır ve kendi ana dillerinde eğitim görmelidirler. Aksi takdirde kendi ana dillerinde eğitim görmeyen çocuklar dezavantajlı duruma düşecekler ve başarısız olacaklardır. Kültürleri de dilleri de ölmeye mahkûm olacaktır. Yalnız yazarlar, böyle “çok kültürcülerin istediği gibi” bir eğitimin dünyanın herhangi bir ülkesinde uygulanıp uygulanmadığını ortaya koymamışlardır.

Çelik (2013) ise uluslararası sözleşmelere dayandırarak ana dilinde eğitimin gerekliliğini anlatmaya çalışmıştır. Ona göre ana dilinde eğitim, uluslararası sözleşmelerde de vurgulandığı üzere bir haktır. Bu belgeler, ana dilinde eğitimi öncelikle bir hak olarak tanımlamakta ve devletin ana dilinde eğitimi sağlaması için gerekli tedbirleri alması gerektiğini vurgulamaktadır (s. 1).

İnceoğlu (2013: 163), Türkçeden başka dillerle eğitimin önünün yasal olarak nasıl açılacağını ve bunun nasıl uygulanabileceğini ele aldığı yazısında; eğitimin dili meselesinin kolayca üzerinde toplumsal uzlaşma sağlanacak bir konu olmadığını, dolayısı ile çift dilli eğitimi doğrudan Anayasada bir hak olarak tanımlama yerine çift dilli eğitime açık Anayasa anlayışının uzlaşma kapısını aralayabileceğini söyler. Ona göre, “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez.” biçimindeki 1982 Anayasasının 42. maddesindeki gibi bir hüküm yeni Anayasada yer almamalıdır. Bu hüküm sadece ana dilinde eğitim ya da çift dilli eğitimi değil ana dilinin öğrenimini dahi yasaklamaktadır. Bu tür bir hükme yer verilmeyerek eğitimin dili meselesinin düzenlenmesi yasa koyucuya bırakılabilir ve bu konuda gelişen şartları dikkate alarak yasa koyucunun adım atabilmesinin önü açılabilir. İnceoğlu, Türkçeden başka dillerde eğitim yapılabilmesinin doğrudan hüküm altına alınması yerine buna dolaylı imkân verecek yasal düzenlemelerin getirilmesinin daha kolay bir yol olduğunu anlatmaya çalışmakta, fakat yürütmeye bırakılacak böyle bir hukuki önceliğin muhtemel hangi taleplere yol açacağını ve uygulamada nelere sebep olacağını yeterince izah etmemektedir.

Uçarlar ve Derince (2012: 45), “Türkiye’de ana dil sorunu” olarak tanımladıkları meseleyi, Kürt öğrencilerin deneyimlerinden hareketle yaklaşıp, “çift dillilik ve çift kültürlülük” bağlamında izah etmeye çalışmışlardır. Uçarlar ve Derince, “...çift veya çok dilli eğitimin, ya da bir başka ifadeyle eğitimde ana dilinin kullanılmasının, bir azınlık dilinin yaşatılmasına, canlandırılmasına ya da birtakım politik kazanımlara vesile olmasından çok daha öte kültürel ve siyasal anlamlar taşıdığı olgusu, çağdaş eğitim modelleri hazırlanırken akıldan tutulması gereken bir noktadır.” değerlendirmeleriyle de bu konunun sebep olacağı siyasal ve kültürel gelişmelere de bir şekilde işaret etmektedirler.

Yazısının özetine “ Bu makalede, ana dilinde eğitim hakkının, eğitim hakkının ayrılmaz bir bileşeni ve eğitimde eşitlik ilkesini hayata geçirmenin koşulu olduğunu, ayrıca, bireyin kişilik ve kimliğine saygının ana dilini geliştirme hakkını da kapsamaması gerektiğini ve bu hakkı tanımanın toplumları bölen değil, aksine birleştiren, halkların beraber yaşamalarını kolaylaştıran ve destekleyen bir yaklaşım olduğunu savunacağım.” ifadelerini koyan Gök (2012: 10), “Kürtçenin haftada iki saatlik seçmeli ders olarak okutulmasına imkân tanıyan düzenleme ana dili Kürtçe olanların ana dilinde eğitim taleplerinin ciddiye alınmadığını ifade etmektedir. Bu imkân Türkiye’de ana dili Kürtçe olmayanlar için olumlu bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Kürt kimliğinin ve diğer tüm etnik kimliklerin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesine giden yol Kürtçenin ve Türkiye’de

Turkish Studies

konusulan tüm dillerin Türkçe kadar saygınlığa kavuşturulması ve eğitim öğretim dili olarak kabul edilmesinden geçmektedir. Eğitim politikaları egemen grubun ihtiyaçlarına göre değil, her çocuğun ihtiyaçları göz önüne alınarak, en ince ayrıntılar düşünülerek yapılmalıdır.” (s. 18) şeklinde idealist, fakat hemen hemen dünyanın hiçbir ülkesinde uygulanamayan ve uygulama pratiğinde birçok zorluk olan iddialar ve düşünceler ortaya koymuştur.

Yazısında, Türkiye’de yaşayan Çerkezlerin ana dillerini kullanamamaları sonucu sosyal çözülme yaşadıkları ve kimlik sorunlarının mevcut olduğu şeklinde sonuçlara ulaştığını ileri süren Yılmaz (2015: 169) Çerkezlerin ana dilinde eğitim sorunlarının çözümüne, iletişim sürecine farklı düşünce kalıplarının ve isteklerinin dâhil edilmesi yoluyla, Agonistik politika perspektifinde ulaşılabileceği görüşündedir. (s. 186)

Siyasi partiler arasında Türkçeden başka dillerin de eğitim dili olmasını isteyen en önde gelen parti HDP’dir. Parti programında; “Ana dilinde eğitim, herkes için bir hak. Partimiz, eğitimin tüm aşamalarında ve tüm kamusal alanlarda ana dili kullanımının serbest olmasını, yurttaşlara kendi ana dillerinde kamusal hizmet sunulmasını hedefler.” şeklinde bir prensibe yer vererek Türkiye’de çok dilli ve çok kültürlü yapıyı istediklerini ortaya koymaktadırlar. HDP, ilişkili olduğu diğer kesimlerle Türkiye’de ana dili ve ana dilinde eğitimin etnik ve siyasal bir mücadelenin araçlarından biri haline gelmesini sağlayan bir teşekküldür.

HÜDA-PAR parti programında da “Ana dilde eğitim herkes için tabii, insani bir hak. Çocukları bilmedikleri bir dilde eğitmek eğitimde fırsat eşitliğine de aykırıdır.” şeklinde bir prensip yer almaktadır.

ÖDP programında ise “Ana dilde eğitim hakkı herkes için sağlanmalıdır.” gibi kısa ve genel bir ifadeye yer verilmektedir.

Sendikalarından Eğitim Sen, 2010 yılında yaptırdığı ve internet sitesinde yer alan çalışmada “Devlet, dil konusuna sınırlayıcı olarak karışmayı bir kenara bırakmalı; bunun yanı sıra bütün vatandaşlara ana dillerinde ve resmî devlet dilinde bir gelişimi garanti etmelidir. Söz konusu dillerin başta eğitim olmak üzere kamusal alanda kullanılabilmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır.” gibi ifadelerle ana diliyle eğitime yakın bir tavır içinde olduklarını göstermektedir.

Farklı ana dillerde eğitimin yapılabilmesini savunan başka birçok yazı veya çeşitli kesim ve kişilerin görüşleri de vardır. Fakat bu konuyla alakalı dile getirilen görüşler ve ileri sürülen gerekçeler;

- ana dilinde eğitimin insanların en tabii hakları olduğu,
- bu hakkın uluslararası sözleşmelerle teyit edildiği,
- ana dilleriyle eğitim görmeyen çocukların çeşitli problemler yaşadıkları ve dezavantajlı duruma düştükleri,
- Türkiye’nin çok dilli ve çok kültürlü bir ülke olduğu ve bütün etnik kesimlerin ana dilini kullanma haklarının eşit olduğu,
- çok kültürlülüğün zenginlik olup ana dillerinde eğitimin ülkeyi bölmeyip aksine birlikteliği kuvvetlendireceği,
- ana dillerinde eğitim olmazsa bu dillerin ve kültürlerin yok olacağı,
- ulus devlet anlayışı ile Türkçeden başka dillerin yok sayıldığı ve bunun haksızlık ve tutarsızlık olduğu gibi hususlardır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de Türkçeden başka dillerde eğitime karşı olanlarla taraftar olanların dile getirdikleri gerekçeler ele alındığında; karşı çıkanlar için en öncelikli gerekçenin milletin ve ülkenin bölüneceği, taraftar olanlar için ise ana dillerinde eğitimin en tabii hak olduğu hususlarıdır.

Farklı ana dillerinde eğitim bir bölünmeye sebep olabilir mi veya “Çoğulcu bir anlayışla farklı ana dillerinde eğitim yapılması bölünmeyi değil birlikteliği kuvvetlendirir.” görüşü doğru mudur?

Her şeyden önce, bir ülkedeki etnik kesimlerin farklı dillerde eğitim görmelerinin sonuçlarında sosyolojik, pedagojik, ekonomik, siyasi, tarihi ve coğrafi şartların da etkili olacağını söylemek gerekir. Ayrıca, dünyadaki bazı tecrübelerle bakıldığında görülen, etnik kesimlerin farklı dillerde eğitiminin çok büyük bir ihtimalle zamanla sosyal ve kültürel bölünmeye, sonunda da siyasal bölünmeye sebep olduğu gerçeğidir. Çünkü çocukluktan itibaren farklı ana dillerde eğitim farklı kişilikleri, farklı sosyal ve kültürel yapıları ve sonunda da farklı siyasal yapıları besleyecek ve doğuracaktır. Türkiye’de herhangi bir etnik kesimden bir çocuğun ana okulundan itibaren asıl derslerini kendi ana dilinde alıp, resmî veya ortak dili birkaç saat veya birkaç derste görmesi onun ortak iletişim dilini yeterince kazanmasını sağlayıp sosyal ve kültürel olarak ayrışmasını engelleyemez. Çünkü resmî veya ortak dil bir “yabancı dil” veya “ikincil dil” konumuna düşecek ve yeterli sosyal ve kültürel bağı oluşturamayacaktır.

“Farklı etnik kesimler arasında sosyal ve kültürel farklar zaten vardır ve olacaktır, bu farklılık ana dillerde eğitimle de bölünmeye sebep olmaz.” görüşünün doğru olduğunu söylemek zordur. Dünyada hemen hemen bütün ülkelerde farklı etnik kökenler bulunmaktadır. Fakat farklılıkların öne çıkarıldığı değil, farklılıkların kabul edilmesiyle birlikte o ülkelerin birlik ve bütünlüklerinin esas alındığı politikaların barış ve istikrarı sağlayabileceği, aksi takdirde kaosun ve çatışmanın olacağı ortadadır. Dünyada etnik veya dini farklılıkların öne çıkarılıp farklı dillerde eğitimin yapıldığı ve bütünlüğünün ve istikrarın korunduğu bir devlet neredeyse olmadığı gibi, hele hele üniter yapılı hiçbir devlet yoktur. Üstelik Türkiye, etnografik yapısı ve coğrafi konumuyla çok daha başka özellikler taşımaktadır. İtiraz zaten üniter yapıya yapılıyorsa, düşünülmesi gereken Türkiye’de bir veya iki değil çok daha fazla etnik kökenden insanların bulunduğu gerçeğidir. Bütün etnik gruplara farklı statüler gibi içinden çıkılmaz bir karmaşa ve parçalanma da söz konusu edilemeyeceğine göre, sadece bir etnik gruba farklı bir siyasi statü verilip diğerlerine verilmemesi de diğerlerinin ayrımcılığa uğraması gibi bir sonucu ortaya çıkaracaktır.

Ana dilinde eğitimin herkes için tabii bir hak olduğu prensip olarak kabul edilebilecek, istenebilecek bir husustur. Fakat birçok hak gibi bu da çeşitli şartlara bağlı olarak gerçekleşebilecek mutlak olmayan bir haktır. Ana dili dâhil etnik farklılıkların bir hak olarak görülmesiyle bir ülke, bir millet bütünlüğünü sağlayacak ortaklıkların dengesi çok önemlidir. Bunun içindir ki uluslararası sözleşmelerde ana dillerinde eğitimle alakalı olarak bazı şartlarda çeşitli tavsiyeler ve telkinler olsa da kesin ve bağlayıcı hükümler bulunmamaktadır. AİHM’in de bu konuda aldığı lehte bir karar yoktur. Bir ülkedeki etnik grupların hepsinin bir hak olarak görüp ana dillerinde eğitim alması o ülkeyi sosyal, kültürel ve siyasal açıdan yönetilemez hale getirir ve bütünlüğünü parçalar. Etnik kesimler ana dillerinde eğitim almış olsa da ülke bütünlüğü kaybolmuş mikro yapıların birbiriyle mücadele ettiği etnik bir kaos ortaya çıkmıştır. Ortadoğu ve dünyanın diğer bazı bölgelerinde yaşanan kaotik durumun en önemli sebebi ortak dil (lingua franca) ve ortak kültürün yerine farklı etnik ve dinî aidiyetlerin öne çıkarılmasıdır. Farklı dillerde eğitimin sebep olacağı farklılaşmalar ve daha ötesinde ayrışmalar elbette ki ulus devletin temellendiği ortak ulus kimliğine zarar vererek ulusal bütünlüğü de zayıflatacaktır. Zaten Türkiye’de tartışmaların bir başka kaynağı da mevcut ulus devlet yapısına ve “ulusal bütünlük”e bazı kesimlerin tahammülsüzlüğüdür. Mevcut ulus devlet

anlayışı ve bu anlayışa dayalı bazı söylemlerinin farklı etnik kesimlerde rahatsızlıklar doğurabileceği kabul edilebilir ve bu konuda daha hassasiyetli dil kullanılabilir. Fakat ulusal bütünlükle üniter yapının birbirine bağlı olduğu, dolayısıyla tahammülsüzlükler ve rahatsızlıkların Türkiye’de üniter devlet bütünlüğüne yönelik olduğu gibi bir netice de ortaya çıkmaktadır.

Farklı ana dillerinde eğitimin ülkenin vatandaşları arasında ortak iletişimi ve bağı zayıflatacağı kuvvetli bir ihtimaldir. İkincil durumuna düşecek olan ortak dili kullanma azalacağından beceriler zayıflayacak, hatta farklı bölge ve gruplara göre iletişim zafiyetleri çok daha ileri boyutlara ulaşabilecektir.

Ana dillerinde eğitim almayan çocukların bazı olumsuzluklar yaşamaları ise muhtemel bir durumdur. Bu olumsuzlukların en aza indirilmesi için başta ülkenin siyasi, sosyal, pedagojik ve ekonomik açıdan mümkün olduğunca adil ve iyi işleyen stabil bir düzene sahip olması; etnik unsurlar arasında psiko-sosyal barış ve uyumun sağlanması gerekir. Ayrıca bu gibi çocuklar için özel eğitim imkân ve şartları düzenlenebilir. Etnik aidiyetleri dolayısıyla ötekileştirilmeden, ortak dille eğitim alıp ekonomik, sosyal ve kültürel hayata daha iyi katılmanın olumlu kazanımları bu olumsuzluğu en az seviyeye indirebilecektir. Fakat, konu ile ilgili yazıların bir kısmında ve çeşitli kesimlerin ifade ve davranışlarında sezilen iletişime, anlamaya ve anlaşmaya katkısı olmayacak tarafgir ve ötekileştirici tutumlar meselenin çözümüne değil daha çok ayrılmaya sebep olmaktadır.

Türkiye’de farklı ana dillerinde eğitimin uygulamada bazı zorluklara sebep olacağı da aşikârdır. Bunun siyasi ve sosyal etkileri bir yana, ayrı programlar, ayrı ders araçları, ayrı öğretmenler, ayrı okullar ve sınıflar hiç de kolay olmayacak yönetim ve organizasyon pratiklerini gerektirecektir. Ayrıca kimin hangi aidiyette olduğu, hangi dili seçmeli veya zorunlu seçeceği meseleleri kolay halledilecek konular değildir.

Türkiye’nin çok kültürlü bir ülke olup etnik kesimlerin eşit olduğu, dolayısıyla bunun ana dillerde eğitim dahil, uygulamalara da yansması gerektiği meselesine gelince; ideal olanla hayatın gerçekliğinin bir çok defa uyuşmadığını bilinmelidir. Türkiye, dünyanın başka birçok ülkesi gibi farklı etnik unsurların da olduğu bir ülkedir. Bütün bu etnik kesimlerin her şeyden önce birbirine üstünlüğü söz konusu edilemez. Fakat yaşanan hayatın tarihi, sosyal, siyasi ve kültürel şartları gereği bazı ideal olabilecek hedefler, beklentiler gerçekleşemez. Çünkü daha önemli ve etkin başka şartlar diğerlerinde kesintiler, değişmeler meydana gelmesine sebep olur. İstenebilir ki dünyadaki bütün herkes tam bağımsız olduğu kendi ülkesinde, kendi istediği bir düzen içinde ve kendi ana dilinin hakim olduğu bir ülkede yaşasın. Fakat bu mümkün olmadığı gibi faydalı da değildir. Öyle ise Türkiye’de etnik unsurların kendi ana dilleriyle eğitimi prensip olarak ideal gibi görünmekle birlikte birçok zorlukları barındıran ve daha büyük faydaların kaybına sebep olacak bir durumdur. Ayrıca zenginlik olan çok kültürlülük içinde ana diliyle eğitimin birlikteliği kuvvetlendireceği düşüncesi biraz zorlama bir çıkarımdır. Çünkü, daha önce değinildiği gibi temel olarak farklı dillerle eğitim alan ve bu eğitimle kültürlenmiş gruplar giderek farklılaşan sosyal ve kültürel yapılar oluşturacak sonra da farklı siyasi yapıları doğuracaktır.

PKK isimli, terörü bir yöntem olarak kullanan ve dünyanın önemli ülkelerince terör örgütü olarak kabul edilen bir örgütün Kürtçe eğitim ve bu eğitimin de destekleyeceği gelişmelerle farklı yapılar peşinde olduğu bilinen bir gerçektir. Yıllardır yapılanlar, bölgenin parçalanarak istikrarsızlaştırılması ve mikro yapılara dönüştürülerek kendisinin de aktör olacağı bir ortamın oluşması ısrarını göstermektedir. Bununla birlikte ana dillerde eğitimin PKK’nın amaçlarına da hizmet edecek olması, sadece bu vesile ile, zararlı olduğu neticesini doğurmaz. Fakat, farklı ana dillerde eğitimin PKK’nın amaçlarına da hizmet edeceği önemli bir husus olmakla birlikte asıl olarak Türkiye ve Türkiye’deki bütün unsurlar için doğuracağı neticeler bakımından zararlıdır. Konuyla ilgili görüşler belirtilirken terör ve şiddet kullanan kesimlerin etnik grupların kaynaşmasına verdiği

zararların görmezlikten gelinmemesi ve net bir şekilde belirtilmesi gerekir. Etnik farklılıklar bağlamında çeşitli hak talepleri için şiddet ve terörün bir yöntem olarak kullanılması meşru iletişim zeminini ortadan kaldırmakta ve kesimler arasında ayrışmayı arttırmaktadır.

Ana dillerinde eğitim olmazsa bu dillerin ve kültürlerin yok olabileceği iddiası en haklı olarak ileri sürülebilecek gerekçelerdendir. Hiçbir dilin veya kültürün yok olup gitmesi istenecek bir şey değildir. Elbette ki bazı şartlarda diller kullanılmadığı için unutulup kaybolabilir. Tarihi, sosyal, kültürel ve siyasal şartlar bir dilin ve medeniyetin zayıflayıp ortadan kalkmasını netice verebilir. İlla da egemen güçler tarafından kullanımının engellenmesi veya yasaklanması gerekmez. Ayrıca bir dilin veya kültürün yasaklanması bazı şartlarda etkili olabileceği gibi bazen de tepki doğurduğundan daha da sahiplenilmesine ve yaşatılmasına da sebep olmaktadır. Yasaklanmasa da direkt veya dolaylı asimilasyonist uygulamalarla diller ve kültürler zayıflayıp sona doğru gidebilir. Fakat bir dil kullanılmaya ve bir şekilde öğretilmeye devam edildikçe varlığını sürdürecektir. O dille eğitim olmasa da bir dil yaşayıp gelişebilir; bunun şartları vardır ve bu şartlar geliştirilebilir de. Unutulmaması gereken dilin her şeyden önce insanlığın ortak hayatını mümkün kılan bir iletişim aracı olduğudur. Meseleyi bir nevi dil ve kültür fetişizmine dönüştürmenin bir anlamı yoktur.

Bir ülkede, hakim kültür ve dillerin mensuplarının bu hakimiyetlerinin devamı için başka kültür ve dilleri çeşitli şekillerde engelleyerek haksızlığa ve tutarsızlığa düştüklerini iddia etmek mümkündür. Kendisi için istediğini başkaları için istememek gibi bir haksızlık ve tutarsızlık. Bu tavırda dikkat edilmesi gereken o dillerin öğrenilmesini ve kullanılmasını engelleyerek veya yasaklayarak bir nevi yok olmalarını planlamaktır. Fakat bir ülkenin bütünü için sağlıklı bir iletişim ve beraberliği sağlayacak ortak bir eğitim öğretim dilinin kullanılması ve bununla beraber diğer dillerin de kullanılıp yaşatılmasının önünün açılması tutarsızlık ve haksızlık olmasa gerektir.

Netice olarak, birey için de toplum için de dil meselesi çok büyük önem arz etmektedir. İnsanların bir arada var olabilmelerini ve anlamlı bir bütünlük, bir devlet ve bir millet olabilmelerini sağlayan temel vasıtalarından biri iletişimi sağlayan ortak dilleridir. Yukarıda bir kısmına değinildiği gibi dil ve ana diliyle ilgili konularda göz ardı edilmemesi gereken temel mesele, bir ülkenin yaygın dilinin hangi etnik gruba ait olduğunun ötesinde o ülkedeki yaşanan ortak hayatı var edip mümkün kılabilmesidir. Türkiye’de de ortaklık devam edecekse bunu mümkün kılan; tarihi, sosyal, kültürel ve siyasal şartlar gereği en yaygın dil olan Türkçe temel eğitim ve öğretim dili olmaya devam etmelidir. Yoksa bu birliktelik mümkün olmayacaktır. Ana dili, ana dilinin öğretimi veya ana dilinde eğitimle ilgili yazılarda, çeşitli kesimlerin görüş ve tutumlarında, ülkenin sosyal gerçekleri ve yaşanan ortak hayatın pratik zaruretleri değil de daha çok “ana dili tabuculuğu” ve etnik hassasiyetler çerçevesinde konuya yaklaşıldığı görülmektedir. Adeta tabu haline getirilen etnik, siyasal veya ideolojik aidiyetlerin etkin olduğu böyle bir ortamdan iletişim ve anlaşmanın çıkması zordur. Her etnik grubun kendi ana diline sahip olduğu fakat ortak iletişimi ve bağı zayıflamış veya kopmuş mikro etnik yapılardan bir ülke bütünlüğü oluşmaz; bu da hiçbir kesimin faydasına olmaz.

Her şeyden önce farklı etnik ve sosyal grupların bir ülke bütünlüğü içinde beraberliklerini mümkün kılacak sosyal, psikolojik ve siyasal hayatın oluşturulması ve elbette ki ortak iletişim ve eğitim dilinin yanında diğer dillerin öğretimi için de uygun eğitim ve öğretim imkânlarının hazırlanması gerekir.

Bu bağlamda, Türkiye’nin dil ve iletişim ortamını bilhassa pedagojik açıdan daha gerçekçi olarak tespit edecek çalışmalar yapılabilir.

Ana dilleriyle eğitim almayan kesimlerin avantaj ve dezavantajları daha sağlıklı yöntemlerle araştırılıp olumsuzlukları azaltacak yaklaşımlar ortaya konulabilir.

Turkish Studies

Farklı anadillerinde eğitim yapılmasının pratik zorlukları daha doğru ve gerçekçi bir şekilde araştırılabilir.

Farklı ana dillerinde eğitimin yakın ve uzak gelecekteki muhtemel sonuçları üzerine doğru yöntemlerle sosyolojik, pedagojik ve siyasal açılardan daha gerçekçi araştırmalar yapılabilir.

Ayrıca, ana dilleri etrafında yapılan bu ayrıştırıcı tartışma ve mücadelelerle bütün kesimlerin neleri kaybettiği ve kaybedeceği araştırılıp geniş kitlelere ulaşacak şekilde net olarak ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

- Acar Çiftçi, Y., Aydın, H. (2014). Türkiye’de Çok Kültürlü Eğitimin Gerekliliği Üzerine Bir Çalışma, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 1-18.
- Adsoy, Ş. (2014). Çelişmezlik İlkesi Bağlamında Ana Dilde Eğitim, *Tarih Okulu Dergisi* (TOD), 685-697.
- Akalın, Ş. H. (2002). “Türkçeden Başka Bir Dille Eğitim mi?”, *Türk Dili*, 603, 196-199.
- Aksan, D. (2004). *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*, İstanbul: Multilingual.
- Aksan, D. (1975). Ana Dili, *Türk Dili*, 285, 423-434.
- Akyol, A. (2017). <http://www.ahmetakyol.net/resmi-dil-ana-dil/>, E.T: 17.02.2017.
- Bekaroğlu, Mehmet. (2014).<http://odatv.com/beni-sezgin-tanrikulu-gibi-konusturmayin-1911141200.html>. E.T: 23.02.2017
- Butzkamm, W. (2003). We only learn language once. The role of the mother tongue in FL classrooms: death of a dogm. *The Language Learning Journal*, 28, 29-39.
- Ana Dili. (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul: Milliyet Gazetecilik A.Ş. İstanbul.
- Ana Dili. (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ana Dili. (1985). *Temel Türkçe Sözlük*, İstanbul: Tercüman Gazetesi.
- Ana Dili. (2004). *Türkçe Sözlük*, Ali Püsküllüoğlu, İstanbul: Doğan Kitap.
- Canatan, K. (2007). Avrupa Ülkelerinin Azınlık Politikalarında Türkçe Ana Dil Eğitiminin Konumu “İsveç, Fransa ve Hollanda Örnekleri”. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/3 Summer 2007, 161-172, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, Doi Number :10.7827/TurkishStudies.121, ANKARA/TURKEY
- Cummins, J. (2001). Bilingual children’s mother tongue: Why is it important for education. *Sprogforum*, 19, 15-20.
- Çelik, Z. (2013). Ana Dilde Eğitim: Dünyada Yaygın Uygulama Modelleri, *SETA- PERSPEKTİF*, 21.
- Dalar, A. (2015). BM’nin İnsan Haklarıyla İlgili İkiz Sözleşmelerine Türkiye’nin Beyan ve Çekinceleri, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:15, 2, 207-234.
- Değirmencioglu, S. (2009). Ana Dilinin Gelişimsel ve Toplumsal İşlevleri, *Eğitim-Sen*,(der.), *Ana Dili Sempozyumu*, 2, 105-128.
- Demir, C., Yapıcı, M. (2007). Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimi ve Sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 177-192.
- Demirel, Ö. (2000). *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Pegem.

- Doğan, İ. (2012). Ulus İnşa Sürecinde Dil Politikaları ve Ana Dilinde Eğitim, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 37, 137- 138.
- Dolunay, S.K. (2013). Ana dili ve ana dil terimleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1, 32-37.
- Eğitimsen, (2010). Ana Dilinin Önemi ve Ana Dilde Eğitim, Ankara, [http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/Ana Dilinin-%C3%96nemi-Ana Dilde-E%C4%9Fitim.pdf](http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/Ana-Dilinin-%C3%96nemi-Ana-Dilde-E%C4%9Fitim.pdf), E.T.: 23.02.2017.
- Elibol, Z. (2015). Türkiye'nin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerine Koyduğu Çekinceler, *Koç Üniversitesi, Hukuk Fakültesi İnsan Hakları Ortak Platformu* <http://www.ihop.org.tr/2015/01/15/turkiyenin-uluslararasi-i->, E.T.: 23.02.2017.
- Ensarioğlu. G. (2012). Ana Dilde eğitim haktır tanınacak, *Milliyet*, 07.10.2012, [http://www.milliyet.com.tr/-ana dilde-egitim-haktir-taninacak--siyaset-1607919/](http://www.milliyet.com.tr/-ana-dilde-egitim-haktir-taninacak--siyaset-1607919/). E.T: 23.02.2017
- Ercan, K. T. (2012). Uluslararası Hukuk Belgeleri ve Dünya Anayasalarında Resmî Dil Ve Eğitim Dili, *TASAV- Hukuk ve Yönetim Araştırmaları Merkezi Analiz No.2 :Aralık 2012* www.turkakademisi.org.tr/insan-haklari-sozlesmelerine-koydugu-cekinceler-raporu/ E.T.: 25.02.2017.
- Gürgür, N. (2001). Kendimize Dönmenin Zamanı, *Türk Yurdu*, C.21, 162,163, 6.
- İnceoğlu, S. (2013). Eğitimde Ana Dilin Yeri: Uluslararası Belgeler ve Yeni Anayasa, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 19, 12, 152-163.
- Kara, Ş. (2004). Ana Dil Edinimi ve Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XVII (2), 295-314.
- Karpuz, H. Ö. (2013). Ana Dili Eğitimi, Ana Diliyle Eğitim ve Resmî dil İle İlgili Tartışmalar ve Dilbilimsel Yaklaşım Sorunları, *Yeni Türkiye-* (Türkçe Özel Sayısı), S.55, 991-995.
- Kayayerli, M. (2001). AB'nin Dil Politikası, *Türk Yurdu*, C.21, 162-163, 211.
- Kıran, Z., A. Eziler. (2016). *Dilbilim Giriş*, Ankara: Seçkin.
- Kutlay, Y. (2010). Batı Avrupa'da Uygulanan Dil Politikaları Kapsamında Türkçe Öğretiminin Değerlendirilmesi, *Bilig*, 55, 221- 242.
- Khubchandani, L. M. (2003). Defining mother tongue education in plurilingual contexts. *Language policy*, 2(3), 239-254.
- Mert, E.L. (2009). Ana dili Eğitimi ve Öğretimi Sürecinde Sözvarlığı Belirleme Çalışmalarının Önemi ve "Deyim" Kazandırmaya Yönelik Etkinlik Önerileri, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 83-93.
- Kılıçdaroğlu, K. (2011), Ana Dilde eğitim' ama sonra, *NTV*, [http://www.ntv.com.tr/turkiye/kilicdaroglu-ana dilde-egitim-ama-sonra,SLXvGLoYxEi9R5BVzcdAw](http://www.ntv.com.tr/turkiye/kilicdaroglu-ana-dilde-egitim-ama-sonra,SLXvGLoYxEi9R5BVzcdAw), E.T.: 27.02.2017.
- Kılıçdaroğlu, K. (2013). Kılıçdaroğlu: Ana Dilde eğitim toplumu böler!, *İlk Haber*,[http://www.ilkehaber.com/haber/kilicdaroglu-ana dilde-egitim-toplumu-boler-25300.htm](http://www.ilkehaber.com/haber/kilicdaroglu-ana-dilde-egitim-toplumu-boler-25300.htm), E.T.: 27.02.2017.
- Oruç, Ş. (2016). Ana Dili, İkinci Dil, İki Dillilik, Yabancı Dil, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45, 279-290.
- Özbay, M.(2010). *Türkçe Öğretimi Yazıları*, Ankara: Öncü Kitap.
- Özbudun, E. (2012) Ana Dilde eğitim mi, ana dilin öğretimi mi?, *Star Gazetesi*, 23-01-2012. <http://www.ozgurcerkes.com/?Syf=26&Syz=94135> E.T.: 23.02.2017.

- Özdemir, E. (1983). Ana Dili Öğretimi, *Türk Dili* (Dil Öğretimi Özel Sayısı), 379,380, 18-30.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, 4. Baskı, Ankara: Anı.
- Şahindoğan, M. Y. (2011). Milli Bütünlük ve Türkçe, http://www.turkegitimsen.org.tr/yazi_goster.php?Id=1826, E. T.: 19.02.2017.
- Türkel, A., Savaş, B., Savaşçı, H. S. (2014). Anadili Türkçe Ve Kürtçe Olan 4. Sınıf Öğrencilerinin Yazmaya Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/9 Summer 2014, p. 1011-1022, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, Doi Number :10.7827/TurkishStudies.7102, ANKARA-TURKEY
- Uzun, L. (2017). Neden Ana Dili Öğretimi? Nasıl Bir Ana Dili Öğretimi?http://www.turkeogretimi.com/Ana_dili-O%C4%9Fretimi/article/11-neden-ana-dili-ogretimi-nasl-bir-ana-dili-ogretimi/100, E.T.: 26.02.2017.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Vardar, Berke. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: ABC.
- Yaman, E. (2013). Türk Milletinin Geleceği: Türkçenin Geleceği, *Turkish Studies*, - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer 2013, p. 145-149, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, Doi Number :10.7827/TurkishStudies.5501, ANKARA-TURKEY
- Yılmaz, D. (2017). Türkiye Cumhuriyetinde Resmî dil-Ana Dil- Ortak Dil, (<http://www.durmusyilmaz.com/icerikoku.asp?ids=261->, E.T.: 17.02.2017.
- Yılmaz, G. (2015). Türkiye’de Yaşayan Çerkeslerin Ana Dilde Eğitim Sorunlarının Sosyal Çözümüne Doğrultusunda Analizi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1): 169-188.
- Yılmaz, F., Şekerci, Hanifi, (2016). Ana Dil Sorunsalı: Sınıf Öğretmenlerinin Deneyimlerine Göre İlkokul Öğrencilerinin Yaşadıkları Sorunlar, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi –ENAD*, Cilt 4, 1, 47-60.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14